

ČÍSLO 5
ZIMA 2011

extra ligové noviny

LIGA LIDSKÝCH PRÁV

téma

svobodná volba – sprosté slovo českého porodnictví?

Michaela Kopalová,
koučka a členka Rady Ligy lidských práv

západ, nebo východ? paternalismus, nebo svoboda?

Před několika týdny vydal Evropský soud pro lidská práva rozsudek týkající se provádění sterilizací žen na Slovensku. Ve svých úvahách se Evropský soud dotkl i otázky, co je to paternalismus lékařů. Postup slovenských zdravotníků přitom shledal jako paternalistický, protože lékaři stěžovatelce nabídli pouze takový zákrok, který oni ze svého vlastního pohledu považovali za správný. Tím znemožnili stěžovatelce uplatnění její svobodné volby. Když se vrátíme o rok zpátky, shledal Evropský soud v rozsudku Ternovszky proti Maďarsku porušení závazků státu v tom, že neumožnil de facto výkon svobodné volby stěžovatelky v souvislosti s místem porodu jejího dítěte. Proto nás napadá otázka: Proč je svobodná volba tak důležitá? Jedná se snad o nějaký lidskoprávní imperativ bez hlubšího významu a smyslu, který jen komplikuje zdravotníkům práci?

Požadavek respektu k autonomii pacienta má své kořeny v legislativě nejprve vnitrostátní, později i mezinárodní, a ačkoliv u jeho zrodu stály důvody převážně morální a etické, v současnosti se v zemích s vysokou úrovní informovanosti společnosti ukazuje jeho praktický smysl. Americký deník Wall Street Journal už v roce 2002 poukázal na rostoucí počet aplikací a on-line programů zpřístupňujících informace o diagnózách různých onemocnění i bez pomoci lékaře. Daniel H. Pink k tomu ve své knize Úplně nová mysl dodává: „Tím, že si pacienti sami určují diagnózu a čerpají ze stejné studnice informací jako sami lékaři, doktor ztrácí

roli vševědoucího dodavatele řešení a stává se spíše spoluúčastným rádcem v otázce volby.“ Když se podíváme na situaci v oblasti porodnictví, o kterou v tomto vydání Extraligových novin převážně jde, nelze přehlédnout skutečnost, že nejenže si v současnosti není možné „beztrestně“ vybrat místo k porodu jiné, než je porodnice, brzy si zřejmě podle plánů Ministerstva zdravotnictví nebude možno vybírat ani mezi porodnicemi. Ministerstvo zdravotnictví plánuje rušení menších porodnic, udělením registrace k samostatnému vedení porodu porodním asistentkám však tento svůj krok nekompensuje a záměrně znemožňuje rozvoj - v západní Evropě běžných - porodních služeb. Co stojí za touto situací? Jako v případě asi každého sporu jde o nedorozumění, nedostatek pochopení pro druhou stranu a jiná ideová východiska. Argumenty pro nemocniční porody i pro porody mimo nemocnici mají ale v pozadí určitě jeden společný prvek – obavu o bezpečí matky i dítěte. Zatímco jej lékaři vidí z lékařského hlediska a hlediska nejmodernějšího technického vybavení, ženy spatřují největší zdroj bezpečí samy v sobě – ve svých instinktech a „napojení na dítě“, které nemůže žádná technika nahradit. Je to typická propast mezi myšlením „mužským“ a „ženským“, stará asi jako lidstvo samo. Ptát se, kdo má pravdu, se podobá otázce, kdo je lepší, zda žena, nebo muž. Z pohledu politického je optimální variantou oba pohledy skloubit a nabídnout svobodu volby. To znamená vytvořit model, který bude poskytovat jak možnosti lékařského dohledu a moderní techniky, tak i podporu instinktů rodící ženy, při současném vyjasnění právní odpovědnosti za provedení volby. Pokud se uchýlíme k řešením právním, je situace pro ženy poměrně příznivá. Podle práva totiž žena není jen živým „kontejnerem“ na dítě, ale jediným subjektem, který může rozhodovat o svém těle, byť by výsledek legitimního rozhodování měl dopady na její dítě. Vývoj v centrech euroatlantické civilizace již došel k tomu, že v nejhrošším případě ji i při nedostatku politické vůle v postkomunistických státech Evropský soud pro lidská práva podrží alespoň v poslední instanci.

Zuzana Candigliota,
právnička Ligy lidských práv
s příspěvím Kristýny Foukalové,
právničky Ligy lidských práv

porodní asistentky jako personae non gratae

Téma porodů vedených v domácnosti, respektive porodů vedených za pomoci porodní asistentky v současné době vyvolává nemálo kontroverzní diskuse a na jejich adresu můžeme často slyšet nesouhlasné, kritické, až odsuzující poznámky. Ty jsou pronášeny tu s tichou, tu s hlasitější podporou státu. Státní orgány se chovají tak trochu jako rodiče, kteří ve snaze chránit své děti za každou cenu a přede všemi nástrahami vnějšího světa jim ve skutečnosti svazují ruce, zacpávají uši, natáčejí hlavu jen jedním, „bezpečným“ směrem a vůbec by je nejraději zamkli doma na klíč, aby se jim náhodou v tom širém světě nepříhodilo něco zlého. Zapomínají přitom, že jednou ze základních a nejpřirozenějších hodnot lidské bytosti je její svoboda.

Práva rodiček a novorozenců

V oblasti zdravotnictví stejně jako v jiných oblastech lidského působení platí základní právní pravidlo, že každý může činit cokoli, co zákon nezakazuje, a naopak není povinen činit nic,

co zákon neukládá. Tuto zásadu prohlašuje jak Ústava České republiky, tak Listina základních práv a svobod. Pro rodičky přitom není nikde stanovena žádná výjimka a zároveň v České republice neexistuje žádný zákon, který by ženám přikazoval, nebo naopak zakazoval, kde a s kým mají či mohou родit. Dokonce jim ani žádný zákon nenařizuje, aby byly během těhotenství a po porodu pod dohledem zdravotnického personálu. Z toho by se dalo usuzovat, že žena si sama může svobodně vybrat místo svého porodu i osobu, která jí při něm bude asistovat. V praxi to však tak jednoduché není.

Asi jen málokterá žena by při porodu odmítla jakoukoli asistenci zdravotnické vzdělané osoby. Odborná péče během porodu totiž významně snižuje riziko zdravotních potíží a komplikací jak u samotné rodičky, tak u jejího dítěte, a tak pomáhá chránit jejich život i zdraví. Problém je v tom, že žádný zákon neupravuje právo ženy na zdravotní péči během porodu doma; ba co víc, Ministerstvo zdravotnictví ji svým přístupem přímo odpírá. Navíc tím, že brání jak porodním asistentkám ve vedení domácích porodů, tak i vzniku porodních domů, fakticky rodičky nutí – chtějí-li bezpečný porod za účasti zdravotníků – aby rodily v nemocnicích, a ne jinde.

Přitom nezapomínejme ani na zájmy nově narozených dětí, o jejichž blaho jistě usilují jak jejich rodiče, tak stát. Stát ovšem rodičům až na výjimky nemůže nařizovat, jak mají o své dítě pečovat, ani jak jej mají přivést na svět. Toto rozhodnutí je výhradním právem rodičů jako jejich zákonných zástupců. Jedině v případě, kdy by byly ohroženy život nebo zdraví dítěte, by stát mohl prostřednictvím zdravotníků konat v zájmu dítěte i proti vůli rodičů a ochraňovat jej způsobem, se kterým by rodiče nesouhlasili.

České právo proti domácím porodům

Aby se tedy české rodičky mohly samy svobodně rozhodnout, v jakém prostředí chtějí své dítě přivést na svět, je nezbytné, aby stát umožnil účast odborníků i při porodech prováděných záměrně na jiných místech než v nemocnicích. To je ovšem v České republice docela problém. Porodní asistentky totiž mohou legálně vykonávat své povolání pouze se souhlasem státu, který se projevuje v udělení oprávnění k provozování nestátního zdravotnického zařízení, takzvané registraci. Ta je přitom vázána na splnění podmínek, které předepisuje zákon. Jedná se mimo jiné o potřebné vzdělání a - slovy zákona - personální, technické a věcné vybavení, aby porodní asistentka mohla svou praxi vykonávat. Ještě před dvěma lety takové vybavení nebylo nijak blíže charakterizováno, což nabízelo prostor pro libovůli správních úřadů, které tak nepřipustně omezovaly kompetence porodních asistentek, za což byly posléze kritizovány dokonce veřejným ochráncem práv. Naopak dnes již bližší úprava existuje, avšak jak se ukazuje, ani to nezaručuje lepší a jistější postavení porodních asistentek.

Současná úprava předpokládá, že porodní asistentky mohou poskytovat své služby na dvou

typech míst – buď se jedná o pracoviště, kde mohou provádět veškeré činnosti kromě vedení porodů, nebo pracují v takzvaných porodních domech či centrech, ve kterých sice mohou porody probíhat, jenže tyto domy či centra v praxi mohou být zřízeny jedine v rámci větší nemocnice. Přitom právě s nemocnicemi bývá pro porodní asistentky velmi těžká domluva. A hlavně, jak si můžeme všimnout, nikde se nemluví o porodech prováděných v domácnosti, tedy mimo zdravotnické zařízení. Z toho úřady často dovozují, že tak porodní asistentky domácí porody vést zkrátka nemohou.

„DOKONCE V PŘÍRUČCE SVĚTOVÉ ZDRAVOTNICKÉ ORGANIZACE SE UVÁDÍ, ŽE ŽENA BY MĚLA MÍT MOŽNOST SAMA SI ZVOLIT MÍSTO PORODU, KDE BY SE CÍTLA BEZPEČNĚ A KDE BY JÍ BYLA ZAJIŠTĚNA NÁLEŽITÁ PÉČE.“

Hon na porodní asistentky

Totíž, v oněch registracích, které porodní asistentky musejí mít, aby mohly legálně vykonávat své povolání, se netvrdí pouze to, že jsou způsobilé k tomuto povolání, ale také v jakém rozsahu – tedy které všechny služby mohou poskytovat. A pokud porodní asistentka pomáhá při domácím porodu, aniž by k tomu měla registraci, hrozí jí vysoká pokuta, ba co víc, i trestní stíhání. Na tuto variantu se dokonce řádně připravilo ministerstvo, když si nechalo například zpracovat analýzu k možnostem trestního postihu porodních asistentek.

Proč?

A proč tolik povyku okolo domácích porodů za přítomnosti porodní asistentky? To je těžké říct. Jednání ministerstva není založeno na žádné seriózní studii, která by prokazovala, že domácí porody jsou rizikovější než ty nemocniční. Naopak ze zahraničních studií vyplývá, že u nízkorizikových rodiček je bezpečnost plánovaných porodů doma i v nemocnici srovnatelná. Dokonce v příručce Světové zdravotnické organizace se uvádí, že žena by měla mít možnost sama si zvolit místo porodu, kde by se cítila bezpečně a kde by jí byla zajištěna náležitá péče, přičemž u těhotných žen s nízkým rizikem tímto místem může být porodní centrum ve městě, malá porodnická klinika i přímo jejich domácnost.

Inspirace z Evropy

Bohužel, taková praxe jako u nás není mezi evropskými státy ojedinělá. Na konci minulého roku byla obdobná situace v Maďarsku předmětem zájmu Evropského soudu pro lidská práva sídlícího ve Štrasburku. U něj si paní Ternovszky stěžovala, že by ráda rodila doma spíše než v nemocnici, jenže maďarské právo se k tomuto požadavku stavělo nejistě a „obojače“. Domácí porody sice nebyly zakázány, ovšem zdravotníci, kteří by při nich asistovali, za to mohli být potrestáni; což se v praxi také dělo. S takovou

situací ovšem štrasburský soud nemohl být spokojen a prohlásil, že právo zvolit si místo porodu je součástí práva na soukromý život, a pokud má být nějak omezeno, musí to být jasně stanoveno v zákoně. Přitom ze skutečnosti, že žena si může vybrat místo porodu, včetně porodu doma, vyplývá, že stát musí vytvořit „právní a institucionální podmínky“, aby si mohla svobodně vybrat. Argument o „neškodlivosti“ domácích porodů přitom soud podepřel i odkazem na doporučení Světové zdravotnické organizace. Podle soudu by tedy zákony měly jasně upravovat možnost alternativních míst porodu a měly by i zabezpečit, aby se porodů mimo nemocnici mohli fakticky účastnit kvalifikovaní zdravotníci.

Vidíme tedy, že v Maďarsku vládne, respektive vládla obdobná situace jako u nás. Ačkoli nejsou domácí porody přímo zakázány, úřady se snaží různými způsoby znemožnit účast porodních asistentek při těchto porodech. To je přitom v rozporu jak s názorem Evropského soudu pro lidská práva, tak i s legislativou Evropské unie. I ta totiž předpokládá, že porodní asistentky mohou vykonávat celou řadu činností, včetně vedení fyziologických porodů či vyšetření novorozence po porodu. Česká praxe toto ovšem mnohdy ignoruje.

Svoboda rozhodování – hudba budoucnosti

Jak je vidět, současné trendy přicházející z různých míst, evropských i světových, podporují svobodnou volbu rodičky ohledně prostředí svého porodu. Nikoli tak český stát. České úřady vytrvale pokračují v obstrukcích vůči ženám, které nechtějí родit v nemocnici. Přitom jestliže stát uznává, že jsou to právě rodiče, kdo mají především a primárně zodpovědnost za výchovu a osud svých dětí, měl by také nechat jejich svobodnému a samostatnému rozhodnutí, v jakém prostředí – kde a s čí pomocí – by měl osud jejich dětí začít: zda ve známém prostředí jejich domácnosti za přítomnosti kvalifikovaného zdravotníka, v malém porodním domě, či v klasické nemocnici, ať už za účasti lékařů, či porodní asistentky, s níž žena spolupracuje již během těhotenství. Místo toho však Česká republika paternalisticky klade různé překážky, které ztěžují postavení porodních asistentek, a tudíž i samotných rodiček, které by jejich péči uvítaly. Kromě již zmíněných se jedná například o otázky spojené s úhradou služeb porodních asistentek nebo možnost jejich účasti při nemocničních porodech. Přitom při řešení řady z těchto problémů by se Česká republika mohla inspirovat dobrou praxí z různých zahraničních zemí, kde se prokazuje, že je možné najít spravedlivou rovnováhu mezi zájmy všech zainteresovaných skupin, respektovat práva žen-rodiček a zároveň zajistit co nejbezpečnější péči o rodičky i novorozence.

you decide!

Donal Kerry,
zastávce domácích porodů
a podporovatel Dr. Agnes Gereb

governments against midwives. is it a discrimina- tion?

Events currently unfolding in the Czech Republic, through the criminal court proceedings and heavy sentencing given to the Czech midwife Ivana Konigsmarkova, reveals the very similar problems that independent midwives and homebirth parents continue to face today in both the Czech Republic and Hungary. In Hungary these problems are best illustrated through the case of Dr. Agnes Gereb, the internationally recognized midwife and human rights defender, who is currently under house arrest.

Some 17 years ago Agnes was the first and only obstetrician in Hungary to provide midwifery services to parents wishing to birth at home. She has endured years of harassment from the state police and prosecution services which culminated in her imprisonment on October 5th, 2010 until December 21st, 2010. After a huge national and international protest campaign she was then transferred to house arrest and this is where she has remained for the last 300 days. She has been charged with professional negligence contributing to the death of a baby whose birth started at home but who was subsequently delivered in hospital. Her case is expected to come to trial in early 2012. The startling and indisputable fact is that no hospital doctor has or will ever treated in this manner by the Hungarian State when a hospital birth death occurs, as the investigation would be handled by a Hospital Medical Committee and criminal charges would never be recommended.

By contrast in the 17 years of conducting home birth practice, where Dr. Gereb and her Independent Midwifery colleagues have delivered over 3,500 healthy babies, and where only 3 fatalities have occurred, Dr. Gereb has faced criminal charges with the following outcomes:

- Suspended from working as an obstetrician for 3 years from 2007 to 2010,
- Imprisoned without trial for 77 days from October 5th to December, 2010,
- Currently confined for over 300 days to continuing and indefinite house arrest,
- On March 24th, 2011 she was sentenced to two years imprisonment and suspended from working as a doctor or midwife for 5 years (currently being appealed).

It is clear that Dr. Gereb and Ivana Konigsmarkova are being treated in a highly discriminatory way by comparison to Hungarian and Czech hospital doctors when it comes to the investigation of adverse birth incidences. Not only is it unfair, unjust and unequal but it has also led to criminal sentencing against these midwives when both were doing no less than **performing their duties in an ethical and professional manner and with the sole and explicit intention of doing only what was in the best interest of the mothers and babies concerned.**

Here in Hungary the Campaign for Justice and Equality for Agnes Gereb and Independent Midwives have set out to engage with the Government to persuade them of the need for new legislation to establish a Permanent Professional Midwifery Committee to investigate all midwifery led adverse birth incidences.

Regulations which discriminate against midwives

The similarities in both countries continue in that their respective constitution upholds the rights of parents to give birth at home yet the provision of medical support services into the homes has never been regulated properly to reflect this right. Eventually, Hungarian parents wishing to homebirth safely with medical personnel in attendance took their case to The European Court of Human Rights (via the Ternovszky Case, December, 2010) and succeeded in getting a ruling confirming these rights. The Hungarian Government responded to the ECHB ruling by introducing the first Homebirth Regulations with effect from 1st April, 2011. Unfortunately, they drafted a very narrow and conservative set of regulations which, amongst other things, discriminated against midwives who have only direct homebirth experience and so far because of this no independent midwives have yet been able to secure a license to attend home births and therefore parents still have no one legally licensed to attend them at home. By contrast hospital doctors and hospital nurse-midwives, who largely have no interest in the homebirth area and who have no direct experience whatsoever of home birthing, automatically qualify to apply for the license. Can

there be a better example of perverse government thinking!

Midwives' letter for government

Finally, on 17th October Agnes and Ivana managed to have a direct link, despite their physical separation, when Agnes wrote to Ivana and copied her letter to both the Minister for Health, Mr Leos Heger and Minister for Justice, Mr Jiri Pospisil of the Czech Republic. Agnes warmly supported Ivana, proclaimed both their innocence to the charges laid against them and protested against the manner in which they were being treated. Similar to requests that we are making to our own Hungarian Government, Agnes called upon both these ministers to introduce the necessary legal changes in the Czech Republic which will ensure in future that independent midwives assisting at homebirths receive equal treatment with hospital maternity doctors and will no longer have to automatically go before the criminal courts when adverse birth incidents are being investigated. Also, that so long as independent midwives are forced to go before the criminal courts to defend their birth actions that the court system should at the very minimum ensure that a midwife has the possibility of receiving a fair and just trial. This is certainly not the case in either Hungary or the Czech Republic at present, particularly in relation to the conduct of court expert witnesses, who are supposed to be impartial and familiar with the subject before the court but who inevitably have no direct homebirth experience and maintain a biased position against the right to homebirth and the safety of homebirth.

As demonstrated above it is clear that parents wishing to home birth and independent midwives wishing to provide them with professional support are still being discriminated against not just in Hungary and The Czech Republic but in most, if not all, of their respective neighboring countries to the East. Because of this fact and because of both the professional and human rights abuses involved it is important that all relevant governments are challenged as to their conduct in these matters and remedies sought from them to bring these affairs into line with Western European practices and made compliant with World Health Organisation standards.

slovníček

- **midwife** – porodní asistentka
- **homebirth** – domácí porod
- **obstetrician** – porodník
- **imprisonment** – vězení, uvěznění
- **endure** – vydržet, snést, přežít
- **negligence** – zanedbání, nedbalost

Zuzana Candigliota,
právnička Ligy lidských práv

poučí se lékaři z případu sporu domácí rodičky a záchranné služby?

Když paní K. čekala třetí dítě, měla za sebou už dva bezproblémové porody. Přestože nebyla žádnou odpůrkyní porodů doma a sympatizovala s nejrůznějšími alternativami, takový porod neplánovala. S přicházejícími kontrakcemi do porodnice nespěchala. Mohla si dovolit přijít na poslední chvíli, porodnice byla od jejího bytu totiž vzdálená jen 300 metrů. Porod však přišel dříve, než čekala, byl velmi rychlý a trval pouhých 15 minut. Paní K. tak svého syna porodila doma jen za přítomnosti svého partnera.

Chlapec se narodil v zimní noci před druhou hodinou ráno v centru Brna. Rodiče dítě osušili, zabalili do ručníků a přiložili na tělo matky ke kojení. Sami viděli, že vše probíhá, jak má, protože už měli zkušenosti s předchozími porody. Přesto však chtěli, aby dítě viděl odborník a přestříhl pupeční šňůru sterilním nástrojem, kterou rodiče zatím jen přeškrtili dvěma pásky látky odstřížené z čistého ručníku. Otec dítěte se snažil nejprve dovolat svému kamarádovi-lékaři, který byl ale v noční hodinu nedostupný. Proto se rozhodl zavolat záchrannou službu. Jiná alternativa jako například služba porodních asistentek, která funguje v zahraničí, ostatně v našem systému zdravotní péče neexistuje.

Nátlak zdravotníků podnítl rozhodnutí rodičů

Přivolaný lékař ošetřil pupeční šňůru a dítě zběžně prohlédl. Ke zdravotnímu stavu dítěte se nevyjadřoval, řekl pouze: „Máte krásného chlapečka, paní.“ Do záznamů o chlapcově zdravotním stavu zapsal Apgar skóre 10, což

znamená, že kontrolované funkce a adaptace dítěte jsou naprosto v pořádku. Nevyjádřil se, že by měl nějaké pochybnosti o zdravotním stavu dítěte nebo že by zjistil nějaký náznak komplikace. Počítal ovšem s okamžitým převozem do nemocnice. To rodiče zaskočilo. Přestože nemocniční péči neodmítali, sdělili lékaři, že si nejsou jisti, zda chtějí jet okamžitě. Zvláště když dítě bylo podle všeho v pořádku, paní K. nebyla umytá a oblečená a byla noční hodina v mrazivém počasí.

Rodiče proto navrhli, že na prohlídku zajdou sami až ráno. Lékař však okamžitě vytáhl mobilní telefon s tím, že volá policii. Rodiče ho tedy požádali, zda by se mohli do porodnice dostavit za hodinu poté, co se rodička upraví. Lékař záchranné služby byl však nekompromisní a tvrdil, že dítě musí okamžitě prohlédnout pediatr. Paní K. tedy s převozem svolila, avšak žádala o to, aby zdravotníci opustili místnost a umožnili jí umýt se, obléci a ustrojit dítě. Zdravotníci její žádost odmítli, neboť na to prý nebyl čas. Dítě chtěli zabalit pouze do převozní peřinky a okamžitě odjet. Toto nedůstojné vyjednávání trvalo minimálně čtvrt hodiny. Rodiče se proto na závěr rozhodli, že nikam nepojedou. Otec dítěte zdravotníky vyprovodil ven a zabouchl za nimi dveře od bytu.

Lékař zavolal na rodiče policii

Po několika minutách zaklepala na dveře bytu policie, kterou lékař skutečně přivolal. Otec dítěte policisty pustil dovnitř, aby mohli zkontrolovat, že je vše v pořádku. Jeden z nich vysvětlil paní K., že musí uposlechnout příkazu lékaře, protože podle něj je dítě v ohrožení života. Rodiče se tedy museli podvolit.

Zdravotníci ovšem chtěli dítě bez dalšího oblékání zabalit jen do převozní peřinky, matka však trvala na tom, že dítě oblékne alespoň do dupáček a kabátku. Pak oblékla i sebe. Policie nechala mezitím dveře od bytu otevřené, patrně, aby rodiče opět dveře nezavřeli. Po příchodu k sanitce ještě policisté zkontrolovali totožnost matky, teprve poté se vyjelo do porodnice.

Dětská lékařka v nemocnici konstatovala, že je dítě silně podchlazené a musí na několik hodin do inkubátoru. Při příjmu byla na matku velmi nepříjemná, patrně ji považovala za nezodpovědnou kvůli porodu doma a kvůli skutečnosti, že matka odmítala převoz do nemocnice. Tyto nesympatie jí dávala patřičně najevo, jednala s ní nevybíravým způsobem a zvyšovala hlas. Do zdravotnické dokumentace pak napsala nepravdivé a urážlivé údaje vůči rodičce. Označila ji například za hysterku a zapsala, že odmítá vyšetření dítěte bez své přítomnosti a viní personál nemocnice z podchlazení dítěte.

Matka jednala adekvátně, pomohli jí právníci

Paní K. byla po příjezdu do nemocnice po-

případ

chopitelně podrážděná. V takové situaci by byla v úzkostném stavu ze strachu o dítě ale každá matka, zvláště při neempatickém přístupu lékařky. Pokud někoho obviňovala z podchlazení dítěte, tak záchrannou službu, neboť dítě bylo doma v pořádku, nacházelo se ve vytopeném bytě a na teplém těle matky a teprve po příjezdu do nemocnice lékaři zjistili podchlazení, logicky tedy v důsledku nuceného převozu v mrazivém počasí. Paní K. vyžadovala svoji přítomnost u dítěte a při jeho ošetřování. Je pochopitelné, že maminka nechce být zbytečně oddělována od svého miminka a chce být s ním, což je ostatně také její právo. Pro lékařku to však patrně bylo něco negativního. Paní K. následně s lékaři nemocnice spolupracovala, byla i s dítětem umístěna na oddělení šestinedělí a po pár dnech propuštěna.

Vzhledem k tomu, že paní K. považovala jednání lékařů záchranné služby i nemocnice za neadekvátní, obrátila se na právní poradnu Ligy lidských práv Férová nemocnice. Vzhledem k tomu, že i právníci Ligy byli přesvědčeni, že došlo k hrubému zásahu do rodičovských práv, osobní svobody a lidské důstojnosti paní K. a že nuceným převozem bez dostatečné ochrany před mrazem došlo též k ohrožení zdraví chlapce, byly následně podány stížnosti a na posádku záchranné služby i trestní oznámení.

Soud rozhodl ve prospěch matky, záchranná služba se brání

Trestní oznámení byla však jako nedůvodná odložena. V reakci na stížnost ředitel nemocnice sice neshledal pochybení personálu při příjmu paní K., avšak projevil lítost nad vzniklou situací a vydal nové lékařské zprávy, kde již nebyly nepravdivé a urážlivé výroky lékařky. To paní K. jako satisfakce stačilo. Nicméně ředitel záchranné služby, která byla hlavním původcem protiprávních zásahů, se nejenže neomluvil, ale obvinil z neadekvátního jednání rodiče dítěte a uvedl, že zvažuje podání trestního oznámení pro neposkytnutí včasné první pomoci novorozenci.

Když se i po druhé výzvě záchranná služba odmítla omluvit, podala paní K. žalobu na ochranu osobnosti. Krajský soud v Brně jí dal za pravdu: Záchranáři neměli právo rodiče zdravého dítěte, které nejevilo žádné známky poruchy zdraví, nutit k převozu. Matce a dítěti soud přiznal odškodnění sto tisíc korun. To by mělo lékaře motivovat, aby se pro příště podobného jednání vůči jiným rodičům varovali. Rozhodnutí zatím není pravomocné, neboť záchranná služba podala odvolání.

rozhovor

otázky pro...

**...Vojtěcha Cepla,
soudce Krajského soudu v Praze**

Jaký je Váš názor na střet osobnostních práv těhotné ženy a zájmu nenarozeného dítěte, kdy žena odmítá nějaký zákrok, například císařský řez.

Střety práv jsou zcela přirozenou součástí lidských práv. Vyskytují se téměř v každém případě. Obecně proto nelze říci, kdy má co

přednost před čím. Může se to lišit případ od případu. Je ale jasné, že existují práva obou stran a že je třeba je zvážit v konkrétním případě.

Vidíte nějaký trend v takzvaných souhlasových soudních sporech (spory, v nichž se jedná o to, zda lékař pacienta o zákroku řádně informoval a zda dal pacient se zákrokem platný souhlas)? Domníváte se, že se jejich počet zvyšuje? A proč?

Nejsem schopen odpovědět, jestli se trend zvyšuje, ale taková situace se mi již několikrát objevila na stole. Zatím je však takových sporů tak málo, že si netroufám usuzovat, zda se jedná o trend, či nikoliv. Názory na souhlasy se dosti liší soud od soudu, proto k tomu zatím nechci vyjadřovat žádné závazné moudro.

Pokud jste se již zabýval novými reformními zdravotnickými zákony, jaká pozitiva z pohledu pacienta přináší? Jaké největší pozitivum byste vyzdvihl a jaká negativa vidíte?

Nezabýval jsem se jimi natolik podrobně, abych nějakou dramatickou změnu vyzpozoval. Myslím si, že většina těchto věcí je založena na judikatuře, což znamená nejen to, jak to bude v zákonech napsáno, ale i jak s tím soudy budou běžně nakládat. To je zcela zásadní.

Jak se podle Vás promítnou tyto nové zdravotnické zákony do souhlasových soudních sporů?

Určitě se promítnou a bude to mít zřejmě tlak na to, aby se zavedly předpřipravené obsáhlé formuláře ve třinácti stranách drobným písmem, které připomínají materiály pojišťoven, což také nepokládám za úplně šťastný krok. Já osobně považuji za základ informovaného souhlasu, aby pacient chápal, co se s ním má provádět, a vyjádřil se k tomu.

Jak vidíte nový občanský zákoník? Změní se jeho přijetím spory o ochranu osobnosti?

To nikdo neví. Podle některých názorů se věřilo, že tyto spory zmizí. Dalším čtením zákona se ale ukázalo, že možná nezmizí. A nikdo neví, v jakém rozsahu bude problém překrývání s náhradou škody uveden zrovna ve zdravotnickém právu. Je to velký problém, který se nikdy úplně uspokojivě nevyřešil. Hrozí, že tato dualita zůstane víceméně zachována. Je totiž sice smělý nápad, že se vše bude řešit náhradou škody, nicméně pakliže se to v rámci náhrady škody nepostihne, lidská práva zůstanou lidem zachována a žaloby tohoto typu nebude úplně možné odmítnout. Obávám se, že tato schizofrenie bude pokračovat.

desatero

Kateřina Červená,
právnička Ligy lidských práv

desatero překvapeného pacienta

O prosazení nových zdravotnických zákonů se v průběhu let pokoušelo několik vlád. Až letos na podzim však Poslanecká sněmovna přehlasovala nesouhlas Senátu a následný podpis prezidenta ukončil proces, jehož výsledkem je, že se od dubna budeme

při vstupu do lékařských ordinací řídit zcela novými zákony.

Liga lidských práv přípravu zákonů pozorně sledovala a snažila se do návrhu Ministerstva zdravotnictví prosadit změny, které by pacientům zaručovaly větší ochranu před zásahy do jejich práv. Přípomínky Ligy vzala za své také zmocněnkyně pro lidská práva Monika Šimůnková. Díky připomínkám Ligy tak zákon jasně stanovuje, že rodiče mají právo být v nemocnici se svými dětmi nepřetržitě a nemohou být ponecháni za zavřenými dveřmi lůžkových oddělení, jako se stále děje v některých nemocnicích. Dlouhodobě jsme také kritizovali, že návrh zákona podporoval netransparentní vyřizování stížností pacientů. Z přijatého znění je však zřejmé, že pacienti mají právo vědět, kdo vyřizuje jejich stížnosti.

Liga také poukazovala na nepřesnou definici informovaného souhlasu.

Nové zákony však stále trpí vadami, které omezují pacientova práva. Liga proto zveřejnila takzvané **Desatero překvapeného pacienta**, které poukazuje na deset nejzávažnějších nedostatků, jako je zákaz všem nezletilým, tudíž i například sedmnáctiletým, aby navštěvovali lékaře bez svolení rodiče. Neurčitě jsou také stanoveny podmínky, za kterých bude lékař moci nově vypovědět pacienta ze své péče, což vzbuzuje obavy ze zneužití.

Stáhněte si Desatero překvapeného pacienta zdarma na stránkách www.ferovanemocnice.cz.

CHCI SVŮJ POROD!

ONLINE FORMULÁŘ,
kterým oslovíte odpovědné úřady a politiky

Formulář naleznete zde:
<http://ferovanemocnice.cz/porod.html>

Víte, jaká práva mají nastávající matky před, během a po porodu v porodnici? Víte, na co mají naopak právo lékaři? A víte, jak je to s porody doma? V našem testu si můžete ověřit své vědomosti a získat nové praktické informace z oblasti porodnictví.

1) Jsou návštěvy gynekologa během těhotenství povinné?

- ne, žena k lékaři chodit nemusí
- ano, ale minimálně jedna návštěva za účelem testu HIV
- ano, ale jen základní standardní vyšetření a vystavení těhotenského průkazu

2) Může nemocnice od ženy vyžadovat poplatek za přítomnost partnera anebo jiného doprovodu u porodu?

- ano, jde o nadstandard
- ne, jde o právo ženy
- ano, ale jen pokud je doprovod soukromá porodní asistentka

3) Může porodnice odmítnout rodičku s rozběhnutým porodem?

- ano, pokud má plno
- ne, jde o neodkladnou péči
- ano, pokud má plno nebo žena nemá zdravotní pojištění

4) Může žena odmítnout přítomnost studentů medicíny u porodu?

- ano, kdykoliv
- ne, musí vždy počítat s přítomností studentů
- ano, s výjimkou fakultních nemocnic, kde musí počítat s přítomností studentů

5) Musí zdravotníci respektovat porodní plán?

- ano, pokud se přání týká odmítnutí poskytované péče
- ne, je to nezávazné
- ano, ale musí být spojen s negativním reversem po předchozím poučení

6) Má žena právo odmítnout císařský řez?

- ano, toto právo jí nikdo nemůže upřít
- ne, je to otázka rozhodnutí lékařů
- ano, ale jen když není ohroženo dítě

7) Může žena opustit porodnici se zdravým dítětem hned po porodu?

- ano, pokud má potvrzení od svého pediatra
- ano, je to její volba
- ne, zdravotníci mohou z bezpečnostních důvodů požadovat, aby dítě zůstalo 72 hodin v nemocnici

8) Mají lékaři odpovědnost za komplikace, které nastaly po předčasném propuštění matky s dítětem po porodu na základě platného negativního reversu?

- ano, pokud dítě nepředali rovnou do péče jiného pediatra
- ne, odpovědnosti jsou zproštěni
- ano, pokud žena bude následně tvrdit, že byla v poporodní depresi

9) Je povolené rodit doma?

- ano, protože to není zakázané
- ne, protože je to ohrožení dítěte
- ano, ale žena musí být zdravá

10) Hradí pojišťovna porodní asistentku u porodu doma?

- ano, pokud má žena doporučení svého gynekologa
- ne, protože je to objektivně velmi rizikové
- ne, ale je to pravděpodobně druh diskriminace

SPRÁVNÉ ODPOVĚDI

1. NE, k lékaři chodit nemusí, i když je to běžný postup. Nemusí ani absolvovat vyšetření, ani si nechat vystavit těhotenský průkaz. Je to její právo, nikoliv povinnost. V zákoně o ochraně veřejného zdraví je sice uvedena povinnost provést testy HIV u těhotných, ale to je nutné chápat jen jako povinnost lékaře tyto testy nabídnout. Nelze je ale ženě nutit. Kromě toho má žena právo si zvolit během těhotenství i péči soukromé porodní asistentky, takže i bez lékaře nemusí zůstat úplně bez péče.

2. NE, jde o právo ženy. I když v českých porodnicích jde o běžně vyžadovaný poplatek, nemá zákonný podklad. Nejde o žádnou „nadstandardní službu“, avšak nemocnice k zavedení poplatku využily toho, že dříve to možné nebylo. Přitom otec dítěte má rodičovské právo být se svým potomkem již v okamžiku narození. U ženy jde zase o její právo na soukromý život, jehož součástí je volba, s kým bude sdílet porod. Legitimní by bylo požadovat úhradu pouze za případné jednorázové pomůcky. Nový zákon o zdravotních službách výslovně zakotvuje právo pacienta zvolit si doprovod.

3. NE, jde o neodkladnou péči. Rodičku s rozběhlým porodem nelze vyhodit, ani kdyby byla porodnice přeplněná. Personál jí může maximálně doporučit odjezd do jiného zařízení, pokud je to ještě možné. Ve staré i v nové zákonné úpravě je stanoveno, že porod patří mezi situace vyžadující akutní péči, kdy nelze pacienta odmítnout.

4. ANO, kdykoliv. Studenti mohou být při porodu nebo při jakémkoli vyšetření přítomni, pouze pokud k tomu žena dá svůj souhlas. Jestliže by přítomnost cizích lidí byla ženě nepříjemná, může souhlas neudělit, vzít jej zpět, anebo omezit počet přítomných studentů. Toto právo platí všude, tedy i ve fakultní nemocnici. Podle nového zákona se již nebude vyžadovat souhlas, ale nově se bude vyžadovat vyjádření nesouhlasu, pokud si pacient přítomnost studentů nebude přát.

5. ANO, pokud se přání týká odmítnutí poskytované péče. Odmítnutí jakéhokoli zákroku či vyšetření rodičkou musí personál respektovat. Úmluva o lidských právech a biomedicíně stanoví, že se předem vyjádřené přání musí vzít do úvahy, pokud tomu nebrání žádná závažná okolnost. V zákoně o zdravotních službách bude nyní předem vyslovené přání výslovně upraveno a bude potřeba předchozího poučení lékařem.

6. ANO, toto právo jí nikdo nemůže upřít. Svěprávná žena má právo rozhodovat o svém těle a nikdo jí nesmí provést zákrok proti její vůli, pokud nejde o výjimky v zákoně. Ty se ale na císařský řez nevztahují, lze si snad jen představit ženu v bezvědomí, kdy je nutné ji císařským řezem zachránit. Patrně jen těžko nastane situace, kdy by žena odmítala během porodu život zachraňující zákrok. Císařský řez se však v mnoha nemocnicích provádí nadměrně, a pokud žena po poučení ze strany lékařů bude přesvědčena, že v jejím zájmu a zájmu jejího dítěte je zákrok nepodstoupit, je to její a konečné rozhodnutí.

7. ANO, je to její volba. Pokud dítě bylo vyšetřeno a zjistí se, že je zdravé a nepotřebuje tedy nutnou zdravotní péči, je žena oprávněna se rozhodnout o další péči. Může zůstat s dítětem v nemocnici, ale také ji může předčasně opustit. Nikdo nemá právo po ní z preventivních důvodů vyžadovat, aby zůstala v nemocnici, nebo aby dokládala potvrzení od pediatra. Zákon žádné předkládání potvrzení nevyžaduje a rodiče novorozeněte se mohou sami rozhodnout, jak zajistí následnou péči.

8. NE, odpovědnosti jsou zproštěni. Negativní revers a předchozí poučení přenáší odpovědnost za další péči o dítě z nemocnice na rodiče. Není k tomu potřeba, aby dítě mělo okamžitě zajištěného jiného pediatra, to je věc rozhodnutí rodičů. Ani následné tvrzení matky dítěte, že byla v poporodní depresi, nic nemění na platnosti reversu, pokud v době podpisu znaky deprese a nezpůsobilosti nejevila. Takové okolnosti možného zneplatnění reversu a vzniku jejich odpovědnosti často uvádějí zdravotníci, ale v soudní praxi není znám žádný podobný případ.

Pokračování na další straně.

9. ANO, protože to není zakázané. Platí základní pravidlo, že co není zakázáno, je povoleno. A žádný předpis ženám nepřikazuje rodit v nemocnici a ani by takový příkaz nebyl legitimní, protože zahraniční studie prokazují srovnatelnou bezpečnost plánovaných porodů u žen s fyziologickým těhotenstvím doma a v porodnici. Žádný předpis také neupravuje podmínky pro porod doma, i když fakticky tuto alternativu po poradě se zdravotníky volí právě zdravé ženy. Evropský soud pro lidská práva uznal právo žen svobodně si zvolit místo porodu v případě Ternovszky proti Maďarsku.

10. NE, ale je to pravděpodobně druh diskriminace. České zdravotní pojišťovny péči při po-

rodu doma vůbec nehradí, přestože na západ od nás je to součástí nabídky plně nebo částečně hrazené zdravotní péče. Porod doma souvisí většinou se smýšlením žen a jejich světovým názorem a zároveň tyto ženy platí stejně jako ostatní pojistné na zdravotní pojištění. Z čerpání hrazené zdravotní péče jsou pak všechny vyloučeny, aniž by k tomu byl legitimní důvod. Tímto důvodem není bezpečnost porodu, protože ta je dle zahraničních studií i Světové zdravotnické organizace za splnění určitých podmínek srovnatelná. Legitimní by mohlo být odmítnutí hradit péči rizikovým rodičkám.

Za každou správnou odpověď si přičtete jeden bod.

VYHODNOCENÍ

0-4 Pozor, aby s Vámi lékaři nevyběhli. Svě znalosti si před porodem raději doplňte. A to i v případě, že jste muž.

5-9 Vaše znalosti sice nejsou špatné, ale raději si správné odpovědi projděte ještě jednou. Mohou se Vám hodit.

10 Gratulujeme! Jste expert na práva rodiček. Nenechávejte si své vědomosti pro sebe a bavte se o nich i se svým okolím.

lidi ligy

FANDÍME SPRÁVEDLNOSTI!

LIDI LIGY Klub přátel Ligy lidských práv

LIDI LIGY je označení pro ty, kteří nám svou pravidelnou podporou pomáhají hájit lidská práva a pracovat na zlepšení kvality života všech lidí v České republice.

Svobodu považujeme za jednu z nejdůležitějších hodnot. Každý člověk má právo na svobodnou volbu v otázkách vlastního těla a zdraví. Bohužel zejména v případě rodiček český stát ani mnozí zdravotničtí pracovníci právo na svobodnou volbu stále nerespektují. Postavit se v takovém případě proti autoritám se může zdát nad lidské síly. Proto Liga s vaší podporou stojí vždy na straně těch, kterým je jejich svoboda nespravedlivě upírána.

David Zahumenský, předseda

VŠEM DÁRCŮM DĚKUJEME ZA POMOC. NEBÝT LHOSTEJNÝ MÁ SMYSL.

PŘIDEJTE SE K LIDEM LIGY JEŠTĚ DNES A ZÍSKÁTE OD NÁS

- nástěnný kalendář na rok 2012
- pravidelné informace o naší činnosti
- dvakrát ročně EXTRA Ligové noviny
- pozvánky na společenské akce, veřejné diskuse
- výroční zprávu
- nové publikace zdarma a další dárky

Chcete-li nás podpořit, kontaktujte Petra Jeřábka na telefonu 776 234 446, nebo pište na lidiligy@llp.cz, www.lidiligy.cz

Liga lidských práv

Jsme nezisková organizace, která hájí spravedlivé a důstojné podmínky pro život v České republice. Naši právníci každý den usnadňují lidem orientaci v džungli paragrafů. Vyhráváme soudní spory na straně slabších a dokazujeme, že právo může sloužit dobrým věcem. Dlouhodobě prosazujeme systémové změny, které pomáhají zlepšit práci zdravotníků, učitelů i policistů.

EXTRA Ligové noviny

EXTRA Ligové noviny jsou tematicky zaměřeným magazínem Ligy lidských práv. Předchozí čísla se věnovala tématům práce policie, českému vzdělávacímu systému, pravicovému extremismu či otázce pomluvy. Více informací o činnosti organizace a aktuální zprávy o dění v Lize naleznete na webu www.llp.cz nebo v elektronickém magazínu Blíže spravedlnosti.

Tiráž

EXTRA LIGOVÉ NOVINY
Číslo 5, vyšlo v prosinci 2011

Vydává: Liga lidských práv, Burešova 6, 602 00 Brno, IČ: 26600315
Evidence MK ČR E 19103
Vychází dvakrát ročně v Brně.

Editorka: Lucie Hušková
Grafika a sazba: Nikola Spratek Poláčková, www.nikolapolackova.com
Autor kresby na titulní straně: Aleš Čuma

Kontakt: Liga lidských práv, Burešova 6, 602 00, Brno, tel.: +420 545 210 446, fax: +420 545 240 012, e-mail: brno@llp.cz, www.llp.cz

EXTRA Ligové noviny
finančně podporuje
Open Society Fund Praha.

Ligu lidských práv podpořili:
Sponzoři:

Partneři:

Mediální partneři:

